

УПОВНОВАЖЕНИЙ

Верховної Ради України з прав людини

вул. Інститутська, 21/8, м. Київ, 01008, тел. (044) 298-70-33, E-mail: hotline@ombudsman.gov.ua

Міністрові юстиції України

Денису МАЛЮСЬЦІ

ПОДАННЯ

Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

(згідно з частиною третьою статті 15 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»)

Згідно зі статтею 101 Конституції України та Законом України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (далі – Уповноважений) здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина.

У межах реалізації зазначених вище норм законодавства України під час розгляду звернення засудженого до довічного позбавлення волі

, який утримується в державній установі «
установа виконання покарань », було виявлено порушення його права на отримання державної соціальної допомоги особі, яка не має права на пенсію, в повному обсязі та неправомірне відрахування із такої соціальної допомоги витрат на його утримання.

Так, за інформацією Західного міжрегіонального управління з питань виконання кримінальних покарань Міністерства юстиції (вих. № від 01.04.2024), із засудженого здійснюються утримання за надані житлово-комунальні та побутові послуги і зараховуються на рахунок спеціального фонду установи.

Відповідно до частини першої статті 121 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК України) особи, які відбувають покарання у виправних колоніях, відшкодовують витрати на їх утримання, крім вартості харчування, взуття, одягу, білизни, спецхарчування та спецодягу.

Крім того, Західним міжрегіональним управлінням з питань виконання кримінальних покарань Міністерства юстиції повідомлено, що засудженому

з березня 2023 року призначена державна соціальна допомога як особі, яка не має права на пенсію.

Відповідно до статті 46 Конституції України громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом.

Зазначаю, що стаття 46 Конституції України відокремлює пенсію від інших видів соціальних виплат та допомоги.

Крім того, Закон України «Про пенсійне забезпечення» врегульовує питання державного пенсійного забезпечення, натомість Закон України «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю» визначає правові засади надання державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю, а також надання державної соціальної допомоги на догляд.

Зокрема частина перша статті 1 Закону України «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю» встановлює, що державна соціальна допомога особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю - щомісячна державна допомога, що надається відповідно до норм цього Закону у грошовій формі особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю.

Також наведеним вище Законом визначено, що особа, яка не має права на пенсію, – це, серед іншого, особа, яка досягла 65 років та не має права на пенсію відповідно до закону.

Відтак пенсія та державна соціальна допомога особам, які не мають права на пенсію, є різними видами державного соціального забезпечення та призначаються особам за наявності суттєво різних обставин.

Звертаю увагу, що відповідно до частини четвертої статті 115 КВК України особам з інвалідністю першої та другої груп, жінкам з вагітністю понад чотири місяці, непрацюючим жінкам, які мають дітей у будинках дитини при виправних колоніях, *непрацюючим чоловікам віком понад шістдесят років і жінкам понад п'ятдесят п'ять років (якщо вони не одержують пенсії)*, а також особам, звільненим від роботи через хворобу, в тому числі хворим на активну форму туберкульозу, *комунально-побутові послуги надаються безоплатно*.

Ураховуючи наведене, відрахування витрат на утримання з державної соціальної допомоги особі, яка не має права на пенсію, що виплачується, суперечить вимогам статті 115 КВК України, яка чітко вказує на можливість такого відрахування лише з пенсії.

Зазначу, що відповідно до статті 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

У своєму рішенні від 8 червня 2016 року № 3-рп/2016 Конституційний Суд України виходить із того, що принцип правової визначеності не виключає визнання за органом державної влади певних дискреційних повноважень у прийнятті рішень, однак у такому випадку має існувати механізм запобігання зловживанню ними. Цей механізм повинен забезпечувати, з одного боку, захист особи від свавільного втручання органів державної влади у її права і свободи, а з другого – наявність можливості у особи передбачати дії цих органів.

Звертаю увагу, що Західне міжрегіональне управління з питань виконання кримінальних покарань Міністерства юстиції у своєму листі посилається на пункт 5 Порядку відшкодування вартості витрат на утримання засуджених в установах виконання покарань, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2017 р. № 80 «Про затвердження Порядку відшкодування вартості витрат на утримання засуджених в установах виконання покарань» (далі – Порядок відшкодування вартості витрат на утримання засуджених в установах виконання покарань), яким визначено, що відшкодування засудженими вартості витрат на їх утримання за звітний місяць здійснюється із заробітку, пенсій та іншого доходу, що нараховані засудженим у місяці, що настає за звітним.

При цьому Західне міжрегіональне управління з питань виконання кримінальних покарань Міністерства юстиції у своєму листі також зазначає про відсутність порушень в діях адміністрації державної установи «
установа виконання покарань
».

Однак пункт 4 Порядку відшкодування вартості витрат на утримання засуджених в установах виконання покарань чітко визначає, що засуджені відшкодовують вартість свого утримання в установах виконання покарань, крім випадків, передбачених КВК України.

Відтак дії адміністрації державної установи «
установа виконання покарань
» суперечать вимогам законодавства та порушують право
на отримання в повному обсязі державної соціальної допомоги особі, яка не має права на пенсію, а результати перевірки, проведеної Західним міжрегіональним управлінням з питань виконання кримінальних покарань Міністерства юстиції, свідчать про неналежний контроль за діяльністю підпорядкованої установи.

Ураховуючи наведене, з метою усунення виявленого порушення законодавства, поновлення права
на отримання державної соціальної допомоги особі, яка не має права на пенсію, у повному обсязі та попередження подібних порушень в подальшому, керуючись статтею 101 Конституції України, статтями 13, 15, 16, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»,

В И М А Г А Ю:

1. Розглянути подання та невідкладно вжити заходів щодо усунення порушення частини четвертої статті 115 Кримінально-виконавчого кодексу України стосовно та повернення неправомірно відрахованих коштів на його особовий рахунок.

2. Ініціювати здійснення службового розслідування за фактом порушення вимог кримінально-виконавчого законодавства і права засудженого на отримання державної соціальної допомоги особі, яка не має права на пенсію, в повному обсязі та відсутності дієвого контролю за діяльністю вказаної установи, за результатами якого вжити відповідних заходів дисциплінарного впливу.

3. Здійснити перевірки додержання вимог частини четвертої статті 115 Кримінально-виконавчого кодексу України щодо осіб, які відбувають покарання у виді позбавлення волі на певний строк та довічного позбавлення волі, яким призначено державну соціальну допомогу як особам, які не мають права на пенсію, у разі виявлення подібних зазначеному у поданні порушень – вжити відповідних заходів щодо відшкодування/повернення неправомірно відрахованих коштів засудженим, провести відповідні службові розслідування та вжити заходів дисциплінарного впливу.

4. Забезпечити неухильне додержання персоналом установ виконання покарань вимог Кримінально-виконавчого кодексу України під час виконання покарань у виді позбавлення волі та довічного позбавлення волі.

5. Забезпечити здійснення Міністерством юстиції України дієвого контролю за додержанням прав людини і громадянина в діяльності установ виконання покарань та слідчих ізоляторів.

6. Про результати розгляду подання, вжиті заходи та результати проведених перевірок (у разі виявлення порушень – за кожним випадком окремо) прошу повідомити мене у встановлений Законом України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» строк.

Звертаю увагу, що відмова органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадових і службових осіб від співпраці, а також умисне приховування або надання неправдивих даних, будь-яке незаконне втручання в діяльність Уповноваженого з метою протидії передбачають відповідальність згідно з чинним законодавством.

**Уповноважений Верховної Ради
України з прав людини**

Дмитро ЛУБІНЕЦЬ

Рубанова Катерина 2987069

